

DEPORTACE ČESKÝCH ROMŮ DO OSVĚTIMI

V roce 1942 se tzv. cikánská otázka blížila ke svému „konečnému řešení“. Na podzim 1942 byla na jednání Heinricha Himmlera jako šéfa SS a říšského ministra spravedlnosti Otto Thieracka konstatována nutnost „předání asociálních elementů z výkonu trestu říšskému vůdci SS ke zničení prací“.

Závěrečnou fází pak byl pro Romy výnos H. Himmlera z 16. prosince 1942 o deportaci Romů do koncentračního tábora v Osvětimi II.-Birkenau. Výnos nařizoval pro všechny Cikány, cikánské míšence a neněmecké příslušníky romských skupin balkánského původu internaci v koncentračním táboře Osvětim II.-Birkenau. Celá akce se neměla vztahovat na „čistokrevné“ Sinty (němečtí Romové) a Lallery. Dále neměli být do koncentračního tábora umístěni Romové mající za manželky plnoprávné příslušnice německého národa a Romové mající trvalé zaměstnání a žijící usazeně. Tito Romové žijící na svobodě se měli podrobit nucené sterilizaci.

Himmlerův výnos byl 29. ledna 1943 doplněn prováděcími předpisy, které formou spěšného dopisu rozeslal Hlavní úřad říšské bezpečnosti. Nařízení o deportacích se vztahovalo na území Velkoněmecké říše, na protektorát, Belgie, Holandsko a Lucembursko. Z těchto území měla být veškerá romská populace soustředěna do koncentračního tábora Osvětim II. - Birkenau.

Transporty protektorátních Romů lze rozdělit na dvě části. První byla tvořena transporty Romů žijících až dosud na svobodě, druhou část tvořily transporty sestavené z vězňů protektorátních cikánských táborů. Původním záměrem zřejmě bylo nejprve vypravit transporty sestavené z vězňů „cikánských táborů“. Epidemie tyfu, která vypukla v obou táborech, měla za následek přehodnocení tohoto plánu. Jako první měli být odvezeni Romové dosud žijící na svobodě.

Jednalo se o Romy, kteří byli při soupisu na počátku srpna 1942 propuštěni na svobodu s policejní výstrahou, že se nesmějí bez povolení vzdalovat z místa pobytu. Od března 1943 začaly odjíždět transporty Romů z protektorátu. Poslední transporty se uskutečnily na počátku roku 1944.

Romové z obce Bohusoudov (okr. Jihlava) shromáždění k transportu do koncentračního tábora Osvětim II.-Birkenau, 1943.
(Foto: Muzeum romské kultury.)

Sestavování transportů nařizovala německá kriminální policie. Samotné provedení pak bylo svěřeno protektorátní kriminální policii a četnictvu. Ve větších městech se železniční dopravou byli po několik dnů shromažďováni romští muži, ženy a děti. V zabraných sokolovnách, hostincích a dalších objektech strávily romské rodiny při sestavování transportu několik dní. Poslední slovo o zařazení do transportů měla kriminální policie. Jedinci se světlejší pletí tak měli naději na vyjmutí z transportu. Mnozí této možnosti ale nevyužili a žádali, aby byli odvezeni se svými rodinami. Rodinná pouta byla silnější než hrozba uvěznění.

Po sestavení transportu následovala cesta po železnici v nákladních vagoncích bez jídla a pití až k branám koncentračního tábora Osvětim II.-Birkenau. Až do Ostravy byly transporty doprovázeny protektorátním četnictvem. Na hranicích si je přebírala německá policie, která je doprovodila až do Osvětimi.

Druhá fáze transportu protektorátních Romů byla tvořena dvěma hromadnými transporty z Let u Písku a z Hodonína u Kunštátu. Letský transport byl vypraven 7. května 1943 a hodonínský 22. srpna 1943. Po vypravení těchto transportů zůstala v protektorátu na svobodě pouze skupina zhruba 200 Romů propuštěných při sestavování transportů na základě povolení kriminální policie. Do budoucna se - podobně jako v Německu - zřejmě uvažovalo o nucené sterilizaci těchto osob.

Důležitou roli při rozhodování o zařazení do transportu v některých případech sehrály orgány místní samosprávy. Příkladem může být Hrubá Vrbka, kde se místní zastupitelstvo zastalo rodiny Kubíků a zachránilo ji tak před transportem do koncentračního tábora. Také při sestavování transportů se objevovaly pověsti o úplatcích.

Zatímco v Čechách byly transporty prakticky ukončeny v průběhu jara 1943, na Moravě byla situace odlišná. V dubnu 1943 upozornila německá kriminální policie brněnské kriminální ředitelství na přílišné množství Romů ponechaných na svobodě. Největší počet výjimek z transportu byl udělen na Zlínsku, kde je získalo asi 100 osob. Bylo nařízeno přezkoumání celé záležitosti a většina těchto Romů byla zařazena do dalších transportů.

Z odtrženého pohraničí byl vypraven jeden větší transport 19. března 1943 a další Romové z tohoto území byli transportováni společně s německými a rakouskými Romy. Z českých zemí tak bylo dohromady do Osvětimi deportováno více než 5500 osob. V Osvětimi byli vězněni ve zvláštním „cikánském táboře“. Po válce se domů vrátilo pouze asi 500 deportovaných českých Romů. Poválečná romská populace v Čechách a na Moravě se následkem nacistického „řešení cikánské otázky“ snížila na asi 800 osob.

Autor článku: Petr Lhotka (Muzeum romské kultury)

Poslední změna: 26. 09. 2011

KLÍČOVÁ SLOVA

Hrubá Vrbka

VIZ TÉŽ:

- „Cikánský tábor“ v Osvětimi II. - Birkenau